

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.08.2011, sp. zn. 30 Cdo 2434/2010, ECLI:CZ:NS:2011:30.CDO.2434.2010.1

Číslo: 10/2012

Právní věta: Předpoklad vzniku nemateriální újmy v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení nemusí být nutně naplňován vždy jenom proto, že určité řízení formálně trvá. Při posuzování délky vykonávacího řízení je třeba vždy zkoumat, do jakého okamžiku šlo o účelné vedení řízení směřující k reálnému vymožení práva oprávněného, a od kdy již další průběh řízení ztrácí svůj význam, neboť vymožení pohledávky oprávněného se stává vzhledem k okolnostem případu nereálné či neúčelné, popř. dokonce neúčinné. Uvedené platí zvláště tehdy, dojde-li k zániku vymáhané pohledávky, a kdy tak v podstatě odpadá důvod jejího uplatnění v soudním řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.08.2011

Spisová značka: 30 Cdo 2434/2010

Číslo rozhodnutí: 10

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Výkon rozhodnutí, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 31a odst. 3 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se žalobou o zaplacení 210 000 Kč s příslušenstvím domáhala přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou v důsledku nepřiměřené délky řízení o výkon rozhodnutí vedeného od roku 1994 do roku 2008 u Okresního soudu v Praze- západ pod sp. zn. 23 E 581/94. Po podání žaloby uhradila žalovaná žalobkyni částku 38 000 Kč, proto vzala žalobkyně v tomto rozsahu žalobu zpět.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 29. 7. 2009 zamítl žalobu o zaplacení částky 172 000 Kč spolu s úrokem z prodlení z této částky (výrok I.), uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni úrok z prodlení ve výši 10,75 % ročně z částky 38 000 Kč (výrok II.), a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.).

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 9. 2. 2010 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o zamítnutí žaloby a změnil výrok o nákladech řízení tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni na nákladech řízení 14 660 Kč.

Odvolací soud vyšel, po doplnění dokazování, ze zjištění, že žalobkyně podala dne 9. 8. 1994 návrh

na výkon rozhodnutí pro vymožení částky 61 000 Kč, nařízení výkonu rozhodnutí ze dne 30. 11. 1994 prodejem nemovitosti povinného bylo odvolacím soudem zrušeno proto, že nebyla zkoumána proporcionalita, opětovně byl výkon rozhodnutí nařízen dne 1. 9. 1997. Dne 2. 6. 1998 podal povinný návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, který byl usnesením zamítnut a toto usnesení zrušeno odvolacím soudem. Usnesení ze dne 7. 7. 2004, kterým soud prvního stupně výkon rozhodnutí zastavil, bylo pro nepřezkoumatelnost zrušeno. Další usnesení o zastavení řízení vydané dne 25. 9. 2007 bylo odvolacím soudem v meritu věci potvrzeno. Pravomocně bylo řízení skončeno dne 4. 4. 2008. V řízení rozhodoval 8x soud prvního stupně a 5x soud odvolací. Odvolací soud dále zjistil, že povinný zaplatil žalobkyni dne 20. 11. 1995 částku 24 400 Kč, 16. 9. 1996 částku 1728 Kč a od 1. 10. 1995 měl povinný vůči žalobkyni pohledávky ve výši 33 600 Kč a 12 210 Kč, které uplatnil k započtení.

Odvolací soud uzavřel, že je třeba vycházet z okolností, za nichž mělo k nemajetkové újmě dojít, a proto odkaz na jiná rozhodnutí soudů není případný. V daném případě zohlednil, že žalobkyni se dostalo skutečného plnění od povinného velmi záhy (v roce 1995 a 1996), a co do zbývající vymáhané částky došlo k zániku pohledávky žalobkyně v důsledku započtení na pohledávky povinného. Výši odškodnění nelze dovozovat mechanicky podle počtu let, po které vykonávací řízení probíhalo, když žalobkyně po značnou dobu zcela bezdůvodně a účelně pokračovala ve vymáhání pohledávky. Nesprávný úřední postup v řízení však lze shledat v průtazích řízení a neúměrné celkové délce řízení, proto považoval odvolací soud shodně se soudem prvního stupně za přiměřené zadostiučinění částku ve výši 38 000 Kč.

Proti potvrzující části výroku I. rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a za otázku zásadního právního významu považuje „kam až lze imateriální satisfakci moderovat, zdali o více než 50 % nebo až o 99,99 %“. Dovolatelka podává výklad rozhodnutí ESLP ve věci Apicella proti Itálii a má za to, že ESLP nikde nehovoří o tom, že satisfakce může být nižší nežli 20 % satisfakce, kterou by přiznal Evropský soud pro lidská práva. Po procesní stránce dovolatelka namítla, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť odvolací soud nijak nezareagoval ani nerozhodl o jejím důkazním návrhu, jímž měla být prokázána relevance výše požadované satisfakce. Navrhla rozsudek odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se plně ztotožnila s napadeným rozsudkem a navrhla dovolání odmítnout.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném po 1. 7. 2009.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Jelikož dovolání směřuje proti části výroku rozsudku odvolacího soudu, který není měnicím ve smyslu § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ani potvrzujícím poté, co předchodí rozsudek soudu prvního stupně (jímž rozhodl „jinak“) byl odvolacím soudem zrušen podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., přichází v úvahu přípustnost dovolání toliko na základě ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., tedy dospěje-li odvolací soud k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka

posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolání je v dané věci přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro řešení otázky, o kolik lze v případě nepřiměřené délky vykonávacího řízení moderovat judikaturou obecně stanovenou základní částku zadostiučinění považovanou za přiměřenou satisfakci v klasickém nalézacím řízení. Dovolací soud zároveň dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud se již ve svých předchozích rozhodnutích vyjádřil k tomu, jakým způsobem je institut odškodnění nemateriální újmy při porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě začleněn do českého právního řádu a jaký je vztah úpravy obsažené v § 13 odst. 1, věta druhá a třetí, a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „OdpŠk“) k čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva“) a judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (k tomu srov. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [Cpjn 206/2010](#), uveřejněné pod č. 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „Stanovisko“).

Pokud soud dospěje v souladu s § 31a odst. 2 OdpŠk k názoru, že je na místě přiznání finančního odškodnění poškozené osobě, je na něm, aby uvážil, jaký rozsah zadostiučinění bude přiměřený všem okolnostem případu, za současného zhodnocení jednotlivých kritérií demonstrativně uvedených v § 31a odst. 3 OdpŠk. Právní úprava zákona č. 82/1998 Sb. nestanoví pevné částky, které by měly být přiznávány v případě odškodnění nemajetkové újmy, jež vznikla v důsledku nepřiměřené délky řízení, a proto Nejvyšší soud přijal výše uvedené Stanovisko, ve kterém mimo jiné vymezil základní východiska, jak při stanovení výše odškodnění postupovat. Z rozsudku velkého senátu ESLP ze dne 29. 3. 2006 ve věci Apicella proti Itálii, stížnost č. 64890/01, pak Nejvyšší soud dovodil, že za přiměřenou lze obecně považovat částku, která dosahuje přibližně 45 % toho, co by poškozenému přiznal Evropský soud pro lidská práva, kdyby o této věci rozhodoval (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 3026/2009](#)). Všechna citovaná rozhodnutí jsou dostupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz).

Základní pravidla, která ve svém Stanovisku Nejvyšší soud pro výpočet výše přiměřeného zadostiučinění stanovil, představují určité vodítko, jak mají obecné soudy při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění postupovat s ohledem na zachování jednotnosti rozhodování o této otázce, nezbavuje však soudy povinnosti individuálního posouzení každého případu a v závislosti na něm stanovení adekvátního zadostiučinění, a to (eventuálně) i mimo rozpětí, jež stanovil Nejvyšší soud (k tomu srov. náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. [III. ÚS 1320/10](#), dostupný na <http://nalus.usoud.cz/>). Rozlišovat je třeba zejména různé typy řízení, kdy újma vzniklá v řízení nalézacím může být co do závažnosti vyšší než v řízení o výkon rozhodnutí, a obdobně lze rozlišovat i mezi řízením soudním civilním, trestním a řízením správním.

Prvotním předpokladem pro určení výše zadostiučinění je posouzení toho, jak velkou nemajetkovou újmu, spočívající v nejistotě účastníka řízení ohledně jeho výsledku, případně v zásahu do jeho osobní integrity, dlouhotrvající řízení způsobilo. Nejvyšší soud vychází z předpokladu, že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě samo o sobě zakládá vyvratitelnou domněnku v tom směru, že jím byla způsobena dotčeným osobám nemajetková újma, za kterou jim náleží přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 1 OdpŠk, a proto poškozený nemusí vznik újmy prokazovat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. [30 Cdo 958/2009](#)). Zda se jednalo o újmu nepatrnou či značnou je na posouzení soudu, a proto pokud poškozený tvrdí další okolnosti umocňující hloubku zásahu či ovlivnění jeho životní situace nepřiměřenou délkou daného řízení, je na něm, aby toto své tvrzení prokázal, neboť jím poukazuje na skutečnost, která se vymyká obecnému

(paušálnímu) vnímání důležitosti jednotlivých „typů“ řízení. Žalovaný stát se naopak může pokusit na základě okolností konkrétního případu tvrzení vzniklé újmy vyvrátit (blíže viz příslušné pasáže Stanoviska).

V případě řízení o výkon rozhodnutí hraje otázka vzniklé újmy, kterou do značné míry představuje a naplňuje kritérium významu předmětu řízení pro poškozeného (§ 31a odst. 3 písm. e/ OdpŠk), klíčovou roli. Smyslem kompenzačního řízení přitom není mechanicky použít výpočet (délka řízení násobená určitou částkou za rok), ale přiznat poškozené osobě takové odškodnění, které bude způsobilé alespoň zmírnit jí utrpěnou újmu, neboť se jedná o prostředek reparační a nikoliv sankční. Kritérium celkové délky řízení (§ 31a odst. 3 písm. a/ OdpŠk) proto v řízení o výkon rozhodnutí z důvodu specifických rysů tohoto typu řízení (nařízení, průběh a nepravdivé důvody a způsoby skončení) je na místě vykládat modifikovaně podle naplňování účelu takového řízení.

Výkon rozhodnutí je integrální součástí práva na soudní ochranu, neboť pokud by konečné a závazné rozhodnutí mělo zůstat neúčinným v neprospěch jedné ze stran, pak by soudní ochrana byla pouze iluzorní. Zároveň však nelze pominout, že stát je vázán dispozičním právem oprávněného zvolit si způsob výkonu rozhodnutí a může úspěšně vykonat jen takové rozhodnutí, u kterého to dovolují okolnosti konkrétního případu, tedy pokud povinný má dostatek majetku, ze kterého lze pohledávku oprávněného uspokojit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. [30 Cdo 1455/2009](#)). Délka řízení o výkon rozhodnutí je tak ovlivněna nejen kritérii § 31a odst. 3 písm. b) až d) OdpŠk, ale zejména objektivními okolnostmi, jako je majetková situace povinného a jeho případná spolupráce. Předpoklad vzniku nemateriální újmy v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení nemusí být nutně naplňován vždy jenom proto, že určité řízení formálně trvá. Náhrada nemajetkové újmy přichází obecně do úvahy jako důsledek odpovědnosti za způsobení újmy a při posuzování délky vykonávacího řízení je třeba vždy zkoumat, do jakého okamžiku se jednalo o účelné vedení řízení směřující k reálnému vymožení práva oprávněného, a od kdy již další průběh řízení ztrácí svůj význam, neboť vymožení pohledávky oprávněného se stává vzhledem k okolnostem případu nereálné či neúčelné, popř. dokonce neúčinné. Uvedené platí zvláště tehdy, dojde-li k zániku vymáhané pohledávky, a kdy tak v podstatě odpadá důvod jejího uplatnění v soudním řízení.

Odvolací soud, přestože zjevně veden v zásadě obdobnými úvahami, nezhodnotil dostatečně a důsledně všechny okolnosti posuzované věci pro to, aby mohl učinit závěr o přiměřenosti výše finančního zadostiučinění, a proto je jeho rozhodnutí co do právního posouzení věci neúplné a tudíž nesprávné. Odvolací soud se zaměřil toliko na otázku, zda se výše vymáhané pohledávky v průběhu let měnila, aniž by náležitě posoudil další okolnosti případu a popř. kritéria § 31a odst. 3 OdpŠk.

Při posouzení celkové délky řízení odvolací soud uvedl, že žalobkyně „po značnou dobu zcela bezdůvodně a neúčelně pokračovala ve vymáhání pohledávky“, aniž by časově vymezil, od kterého okamžiku považoval pokračování ve vykonávacím řízení za neúčelné. Z rozhodnutí odvolacího soudu totiž není zřejmé, kdy došlo k zániku pohledávky žalobkyně v důsledku započtení pohledávek ze strany povinného, a z tohoto důvodu nelze ani uzavřít, po jak dlouhou dobu byla žalobkyně ve stavu nejistoty ohledně výsledku vykonávacího řízení, což je základní předpoklad pro závěr o odpovědnosti žalované za vzniklou nemajetkovou újmu.

Postup orgánů veřejné moci během řízení odvolací soud žádným způsobem nezhodnotil, přestože z obsahu spisu vyplývá, že v průběhu řízení docházelo ze strany soudu prvního stupně k opakovaným procesním pochybením (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1328/2009](#)). Obdobně neúplné je i právní posouzení významu předmětu řízení pro žalobkyni reflektující závažnost vzniklé nemajetkové újmy. Částka, o kterou se vykonávací řízení vedlo, je zohlednitelná v rámci kritéria § 31a odst. 3 písm. e) OdpŠk, vždy však závisí kromě výše pohledávky i na osobě účastníka a na tom, jak řízení vnímá (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. [III. ÚS 1320/10](#)). Odvolací soud se nevypořádal s tvrzením žalobkyně, že v době nařízení výkonu

rozhodnutí pro ni měla vymáhaná částka zcela jinou hodnotu, neboť v té době měla ve výlučné péči nezletilou jedenáctiletou dceru, a rovněž se nevyjádřil k jím nabízeným důkazům.

Jelikož určení výše přiměřeného zadostiučinění je výsledkem zjištění soudu v kontradiktorním řízení podle § 153 odst. 1 o. s. ř., je soud povinen vycházet z úplně zjištěného skutkového stavu a opírat se o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska, kterými jsou především závažnost nemajetkové újmy a okolnosti, za kterých k neoprávněnému zásahu došlo. Právní posouzení věci je však v dané věci ze strany odvolacího soudu neúplné (nevychází z konkrétních skutkových závěrů o v právu významných skutečnostech) a tudíž nesprávné, a proto dovolací soud rozsudek odvolacího soudu podle § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).